

Utskottet för välfärd i Nordens betänkande över

Medlemsförslag om gemensamma åtgärder mot stalkning i Norden

Förslag

Utskottet för välfärd i Norden föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att belysa den övergripande problematiken kring trakasserier genom att arrangera en nordisk konferens för utbyte av erfarenheter om trakasserier av olika slag inklusive sexuella trakasserier på arbetsplatsen, näthat och stalkning

Bakgrund

Utskottet för välfärd i Norden har valt att sambehandla två socialdemokratiska medlemsförslag om närliggande tematik; medlemsförslaget om gemensamma åtgärder mot stalkning i Norden (A 1660/medborgar) och medlemsförslaget om fælles nordisk indsats mot sexchikane på arbejdspladsen (A 1679/välfärd)

Det socialdemokratiska medlemsförslaget om stalkning

Den socialdemokratiska gruppen föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att det bör finnas ett regelverk i alla de nordiska länderna som rör stalkning som täcker in både förföljelse rent fysiskt och på nätet

att de nordiska länderna bedriver forskning inom området förföljelse både rent fysiskt och på nätet

Den socialdemokratiska gruppen föreslår även att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att det arrangeras en konferens om problemen kring stalkning

att det genomförs en nordisk kampanj i syfte att upplysa hur man kan hantera förföljelse som sker på nätet och i verkliga livet

Nordiska rådet

Socialdemokraternas medlemsförslag - Bakgrund

Problem med stalkning finns i hela Norden. Stalkning - eller olaga förföljelse - innebär att en person blir trakasserad av samma person vid upprepade tillfällen. Ofta vet den som blir utsatt vem gärningspersonen är. Det kan vara en före detta partner, en granne, en kollega eller en ytlig kontakt. Artister, politiker, personer inom rättsväsendet och andra yrkesgrupper, för att nämna några, drabbas också ibland av olaga förföljelse. De kan bottna i en överdriven fascination för den kände personen eller ett beslut som en yrkesperson har fattat som påverkar gärningspersonen. Den som utsätts kan även drabbas av en helt okänd gärningsperson. Kanske har personerna bytt en blick eller så jobbar den som utsätts inom ett ser-viceyrke. Den typen av stalkning är mindre vanlig.

A 1660/medborgar

Behandlas i:
Utskottet för välfärd i Norden

J.nr. 15-00220-12

Brottsförebyggande rådet, Brå, har gjort en studie med titeln "Stalkning i Sverige – omfattning och åtgärder, rapport 2006:3". Brå telefonintervjuade drygt 4 000 slumpmässigt utvalda personer mellan 18 och 79 år för att få en bild av hur stort problemet är, vem som drabbas och hur den olaga förföljelsen tar sig i uttryck.

Av de intervjuade i Brås undersökning angav nio procent att de någon gång i livet hade blivit utsatt för upprepade trakasserier av en och samma person. Av dessa var tre fjärdedelar kvinnor. Om man lade till frågan "var trakasserierna ganska eller mycket skrämmande" sjönk andelen till 5,9 procent. Totalt hade 2,9 procent trakasserats under de senaste åren.

Om man delar in offrets relation till gärningspersonen i tre kategorier; nära relation, annan relation eller okänd kan man se att trakasserier tar sig lite olika uttryck. Den vanligaste formen av trakasserier i de olika grupperna är mejl, brev eller telefonsamtal.

De som haft en nära relation till gärningspersonen var mer utsatta. Dessa personer drabbades i större utsträckning av fysisk förföljelse, hot och våld. Till exempel kunde gärningspersonen dyka upp i hemmet, på arbetsplatsen eller på andra ställen som den drabbade brukade besöka. Förföljaren kunde även lämna kvar saker i syfte att markera närvaro.

Förföljelsen vid "annan relation" tog sig ofta i uttryck genom fysisk närvaro. Det kunde till exempel vara en granne, en kollega eller en ytlig bekant som förstörde bilen och trädgården, försökte sabotera i arbetet eller skrek efter personen på gatan. Enbart telefonförföljelse var ovanligt, men flera vittnar om samtal där det är tyst i telefonen eller där någon ringer och flåsar i luren.

Stalkning av en helt obekant person upplevdes som minst obehagligt. Mest skrämmande var det för de utsatta som haft en nära relation. Förföljelse av en okänd person var ovanlig, i Brås undersökning kunde man se att 2,7 procent någon gång i livet drabbats. Det var mer vanligt i den här gruppen att den drabbade fick konstiga telefonsamtal, men det förekom även ren personförföljelse, även om det var ovanligt.

Näthat – hot, hat och kränkande kommentarer

Ett annat fenomen som blivit mycket uppmärksammat på senare tid är näthat. Internet, sociala medier och vår möjlighet att ständigt vara upp-kopplad har ökat. Utvecklingen har gått åt samma håll i hela Norden. Nätet ger oss stora möjligheter att få kontakt med människor i vår närhet eller i andra länder. Det är berikande, utvecklande och roligt, men baksidan är ett utbrett näthat. Det sker via mejl eller sociala medier. Det kan vara allt från kränkande kommentarer till rena hot.

Brå har kommit med en rapport (2015:6) som heter "Polisanmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet". Där kan man ta del av vad det är för typ av anmälningar som görs. Till exempel så är den vanligaste typen av anmälningar som rör flickor att de har blivit uthängda på nätet med bilder. Bilderna har ofta en sexuell underton tillsammans med en nedvärderande kommentarer om hennes påstådda sexuella vanor. Anmälningarna handlade också om att bilderna fått spridning och ibland var de manipulerade med en sexuell underton. Något som är mycket kränkande och obehagligt. Pojkarnas anmälningar handlar främst om hot

om våld, där de ska bli dödade eller hot om våld med vapen. Det kan vara mycket skrämmande att drabbas.

Nordiska rådet

De anmälningar som kvinnorna främst gjorde handlade om att en före detta partner hörde av sig trots att relationen upphört. Alla varianter finns, allt från enstaka obehagliga mejl till en lång kedja av trakasserier som rubriceras som olaga förföljelse. När det gått så långt förekommer även förföljelsen utanför nätet. I flera fall hade kontaktförbud utfärdats el-ler så ansökte hon om det i samband med anmälan. (Brå 2015:6)

A 1660/medborgar

Behandlas i:
Utskottet för välfärd i Norden

Det är svårt att komma åt näthat eftersom det är lätt att vara anonym på internet. Ibland kommer trakasserier från utlandet, och då är det nästan omöjligt att få fast i förövaren. Om till exempel en kvinna blir utsatt för hot av sin före detta partner och hon kan ge polisen bra information, då är det lättare att komma åt den olaga förföljelsen. Problemet med näthat är utbrett och mörkertalet är stort, enligt Sveriges Televisions program Agenda 20/1-2013.

J.nr. 15-00220-12

I Sverige, Finland och Danmark finns det en lagstiftning mot stalkning, däremot inte i Norge. Det borde finnas ett regelverk i alla de nordiska länderna som rör stalkning som täcker in både förföljelse rent fysiskt och på nätet. I Finland finns det en ny lag som heter "Brott mot kommunikations-frid". Den går ut på att det är brottsligt att skicka meddelanden eller ringa någon upprepade gånger för att orsaka störning eller olägenhet.

Belysning av fenomenet "stalkning"

Kjersti Narud, overlæge dr.med., informerede vid utskottets möte den 19 april om sine forskningsresultater omkring sit projekt "Stalking experiences and associated factors". Projektet er det første folkestudie i Norge og omfatter 5000 deltagere i alderen 20-59 år. Ydermere havde projektet et særligt studie af medlemmer fra Stortinget og deres personlige oplevelser med stalking.

Resultaterne viste blandt andet at blandt kvinder er 12-16% offer for stalking, mens det tilsvarende hos mænd er 4-7%. Stalkingen forekommer typisk ved nære relationer, men også især offentlige personer er udsat. Ofte havde ofrene, kvinder såvel som mænd, de samme problemer bestående af en vanskelig barndom, angst eller depression.

Spørgsmålene i spørgeskemaerne var valgt ud fra tidligere studier samt internationale spørgsmål inden for stalking.

Studiet af Stortingets medlemmer viste at 95% havde været udsat for stalking, typisk i form af trusler over nettet og telefon. Mestringsstrategien var som oftest at kontakte politi eller advokat, hvilket var en stor forskel fra folkestudiet der viste at de fleste ofre ikke kontaktede nogen myndigheder.

Stalking samt cyberstalking er et stadigt voksende samfundsproblem. Ofrene oplever tendens til psykiske lidelser, isolering og en lavere livskvalitet.

Regelverk kring stalkning och näthat – Skriftlig fråga E 9/2016 om trakasserier på nätet

Förslagsställarna hänvisar till att enbart Sverige, Finland och Danmark har lagstiftning mot stalkning. Emellertid har Norge nyligen infört en ny bestämmelse i strafflagen om allvarlig personförföljelse ("stalkning").

I svaret på skriftlig fråga E 9/2016¹ om trakasserier på nätet redogörs för de olika regelverken kring näthat inom Norden. Här klargörs i detalj vilka lagar och regler som gäller i de nordiska länderna. Det kan konstateras att alla nordiska länder har lagstiftning mot olika former av hatyttringar/olaga hot och ärekränkning. Alla utom Island och Grönland har specifika lagar kopplat till näthat. Island och Grönland hänvisar till att den befintliga lagstiftningen om "blufærdighedskrænkelse" även kan innefatta hatyttringar på nätet. I Sverige pågår en modernisering av det befintliga regelverket för att bättre kunna lagföra intrång i privatlivet genom spridning av integritetskänsliga bilder och uppgifter.

¹ Se mer: <http://www.norden.org/sv/nordiska-raadet/aerenden/fraagor-och-svar/e-9-2016>

Vad gäller Norge regleras skydd mot näthat, kränkanden, trakasserier och hot i straffelovens §§ 185 diskriminerande eller hatfulla yttranden i offentlighet, 263 om hot med straffbart beteende, 266 om kränkande av annans fred genom skrämmande eller plågsamt agerande eller annan hänsynslöst beteende, 267 om att kränka privatlivets frid.

Nordiska rådet

A 1660/medborgar

Sammanfattningsvis verkar det inte vara brist på regelverk som är problemet, utan utmaningen ligger i att kunna följa upp reglernas efterlevnad på nätet.

Behandlas i:

Utskottet för välfärd i Norden

I svaret från de nordiska regeringarna hänvisas vidare till att justitieministrarna diskuterat nätbrottslighet inkluderande kränkningar, hot och hat på internet. Här betonades betydelsen av att kunna förebygga kriminalitet på nätet.

J.nr. 15-00220-12

Nordiska ministerrådets insatser mot näthat

Under hösten 2015 anordnade ett seminarium om "Ungas utsatthet på nätet och näthat i Norden"² av Nordiska barn- och ungdomskommittén (NORDBUK) och Nordiska ämbetsmannakommittéerna för jämställdhet (ÄK-JÄM) och kultur (ÄK-K) i samarbete med Ungdomens nordiska råd. Nordiska rådets medborgar- och konsumentutskott var representerat vid seminariet genom ledamot Elín Hirst (Sj.), Island.

Nordiska ministerrådet tog även upp problematiken vid deras nordiska arrangemang i samband med FNs kvinnokommission i New York.³ Bland annat anordnades en Nordisk expertpanel som diskuterade sexistiskt näthat.⁴ Här konstaterades att enligt den internationella forskningen har nätkränkningar en tydlig och viktig könsdimension. Kvinnor blir utsatta för sexualiserat hat och hot om våldtäkt - för att de över huvud taget syns och hörs i debatten. Män blir sällan utsatta för samma typ av sexualiserade kränkningar via nätet.

Socialdemokraternas medlemsförslag om fælles nordisk indsats mot sexchikane på arbejdspladsen

Den socialdemokratiske gruppe foreslår at

Nordisk råd rekommanderer Nordisk ministerråd

at oprette et nordisk projekt om deling af viden på dette område mellem sociale og politiske organisationer, arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer, ligestillingsorganer og andre relevante interessenter

at udføre en fælles nordisk evaluering af omfanget af sexchikane på arbejdspladsen i de nordiske lande og især chikane mod yngre arbejdstagere, virkningen af forskellige kønssammensætninger på arbejdspladsen og chikane mod kunder eller klienter

Den socialdemokratiske gruppe foreslår at

Nordisk råd rekommanderer de nordiske regeringer

at tilskynde landene til at undersøge omfanget og virkningen af seksuel chikane på arbejdspladsen og dens indvirkning på tryghed, kønsopdelingen på arbejdsmarkedet, samt kønsbestemte lønforskelle

² För mer information om seminariet se: <http://www.norden.org/sv/aktuellt/nyheter/201dpolitiker-har-ett-saerskilt-ansvar-foer-att-inte-uppvigla-till-naethat201d>

³ Se intervjuer med nordiska politiker angående näthat inför kvinnokommissionens möte i New York: <http://www.norden.org/sv/tema/det-nordiska-samarbetet-om-jaemstaeldhet/videoer>

⁴ <http://www.norden.org/sv/aktuellt/nyheter/nordisk-expertpanel-bekaempar-sexistiskt-naethat>

Det socialdemokratiske medlemsforslaget om seksuelle trakasserier – baggrund

Det socialdemokratiske medlemsforslaget henviser til en rapport fra 2014 fra den Europæiske Unionens byrå for grundlæggende rettigheder (FRA) om vold mod kvinder som viser på, at det er et højt antal kvinder, som er udsat for seksuelle trakasserier i de nordiske lande.

Nordiska rådet

A 1660/medborgar

Enligt rapporten, som er baseret på intervjuer med 42 000 kvinder i 28 EU-medlemslande, oplever omkring 70 procent af kvinderne i de nordiske EU-lande (Danmark, Sverige og Finland) ved noget tilfælde sextrakasserier, i forhold til gennemsnittet for kvinder i Europa på 55 procent.

Behandlas i:
Utskottet för välfärd i Norden

J.nr. 15-00220-12

I den danske ligestillingslov er sexchikane defineret således: "Der foreligger sexchikane, når der udvises enhver form for uønsket verbal, ikkeverbal eller fysisk adfærd med seksuelle undertoner med det formål eller den virkning at krænke en persons værdighed, navnlig ved at skabe et truende, fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima."

De sidste par år har Islands fagforbund (SGS) sammen med andre nordiske fagbevægelser undersøgt problematikken inden for hotel- og servicebranchen. Undersøgelsen viste, at 41 procent af deltagerne i Island, der havde arbejdet inden for servicebranchen de sidste 10 år, havde oplevet sexchikane. Hver anden kvinde og hver fjerde mand havde været udsat for sexchikane ifølge undersøgelsen. Næsten 70 procent var yngre end 24 år, hvor den mest alvorlige hændelse fandt sted.

I 2014 fik den danske fagforening 3F gennemført undersøgelse blandt sine medlemmer, som afslørede, at en stor del af dem var udsat for sexchikane på arbejdspladsen. En femtedel af kvinderne havde været udsat for chikane fra kolleger eller overordnede. Den samme undersøgelse viste, at kun 9 procent af dem rapporterede chikane, og at 48 procent af dem ikke vidste, om deres arbejdsplads havde regler om mobning på arbejdspladsen.

I 2006 viste Statistisk Sentralbyrå i Norge, at 4 procent af den norske befolkning oplevede sexchikane en gang om måneden eller mere. Omkring 12 procent af de unge kvinder og 2 procent af de unge mænd blev udsat for sexchikane på arbejdspladsen en gang om måneden eller mere. Forskning og undersøgelser viser, at kvinder og unge mennesker er dem, som bliver mest udsat for sexchikane. Desuden vides det, at ofre for sexchikane har øgede psykiske lidelser og en tredjedel har det ubehageligt på arbejde en eller flere gange om måneden. Tilsvarende procent-sats for dem, som ikke er udsat for sexchikane, er blot 14 procent. Chikane på arbejdspladsen varierer alt afhængigt af branche. I henhold til Statistisk Sentralbyrå har 32 procent af tjenere og bartendere været udsat for sexchikane, mens det for personale i plejesektoren er 17 procent.

I Danmark i 2015 havde en fjerdedel af de adspurgte i servicebranchen oplevet sexchikane, og det var forholdsmæssigt flere kvinder (27 procent) end mænd (19 procent). 37 procent af danske tjenere havde været udsat for sexchikane.

Nu er fem danske fagbevægelser (3F, Teknisk Landsforbund, HK, FOA og Serviceforbundet) gået sammen i kampen mod sexchikane på de danske arbejdspladser. Forskere har foreslået, at uddannelse inden for kønsrelationer i et meget kønsopdelt arbejdsmiljø er vigtig.

Det socialdemokratiske medlemsforslaget om seksuelle trakasserier – motivering
Endvidere er det vigtigt at reagere på den mandlige kultur og grove opførsel og chikane af kvinder på arbejdspladser, hvor mænd udgør et flertal. Det er nødvendigt at reagere, hvis det skal være muligt at øge antallet af kvinder, hvor de er i mindretal. Det må være et vigtigt skridt i retning af mere ligestilling på arbejdsmarkedet.

Til sidst, så er det vigtigt at evaluere effekten af sexchikane med hensyn til den første arbejdserfaring for unge og deres status på arbejdsmarkedet, samt virkninger

på kvinders fremgang/karrieremuligheder og vilje til at deltage på arbejdsmarkedet i den samme grad som mænd. En arbejdsplads fri fra sexchikane er et spørgsmål om sikkerhed. Det bliver tydeligt, når vi ser, at den største del af dem, som bliver chikaneret, er unge mennesker.

Nordiska rådet

Utskottets synpunkter

A 1660/medborgar

Utskottet för välfärd i Norden ser allvarligt på stalkning, trakasserier av olika slag inklusive näthat och sexuella trakasserier och väljer att se på medlemsförslagen om stalkning, näthat och sexuella trakasserier samlad, eftersom dessa problemställningar utgör olika former av hotfullt beteende och trakasserier.

Behandlas i:
Utskottet för välfärd i Norden

J.nr. 15-00220-12

Förslaget om stalkning föreslår att alla nordiska länder bör ha lagstiftning om stalkning och förföljelse som inkluderar förföljelse rent fysiskt och på nätet. Utskottet hänvisar till de nordiska regeringarnas svar på skriftlig fråga E 9/2016 som hänvisar till att den existerande lagstiftningen kring näthat är omfattande i alla de nordiska länderna och där det inte finns explicit "stalkning-regelverk" (Grönland och Island) kan dessa brott omfattas av existerande regelverk kring ärekränkning, kränkning av privatlivet och olaga hot. Utskottet stödjer därmed inte förslaget till första att-sats vad gäller regelverket.

I förhållande till forskning kring stalkning, anser utskottet att det är viktigt att problematiken kartläggs, så att relevanta åtgärder kan sättas in. Emellertid finns det i dagsläget en hel del studier kring tematiken från de enskilda länderna, dels genom alldeles färskas studier från Norge (som utskottet fått ta del av), dels genom förhållandevis aktuella studier från Danmark från 2012 och fortsatt relevanta studier från 2006 från Sverige.

I förhållande förslaget/att-satsen om en nordisk kampanj angående hur man kan hantera stalkning, kan det ifrågasättas om det bäst görs på nordisk nivå eller nationellt? En nordisk kampanj är kostsam och frågan är om man inte kanske når ut bättre i nationella kampanjer?

Emellertid är det angeläget att lyfta problematiken kring stalkning, varför utskottet ställer sig bakom förslaget om att Nordiska ministerrådet anordnar en nordisk konferens. Men med tanke på att det redan anordnats ett par seminarier och konferenser i Nordiska ministerrådets regi kring näthat, föreslår utskottet att ett ny konferens skulle ta ett helhetsgrepp om förföljelse och se till trakasserier och kränkningar inte bara på nätet utan även i verkliga livet.

Vidare är det oroväckande att så stor andel av kvinnorna i Danmark, Finland och Sverige upplever sexuella trakasserier. Frågan är om det kan tänkas att det till dels beror på att kvinnor i Norden, som har högre grad av jämställdhet än andra kvinnor inom EU, genom en tydligare uppfattning om sina rättigheter tar tydlig ställning mot oacceptabelt beteende? Även om detta är fallet, är siffrorna så pass bekymmersamt att de bör följas upp på och eventuell gemensam nordisk insats övervägas.

Arbetsmarknadens parter bär huvudansvaret för att hantera sexuella trakasserier på arbetsplatsen. Om en person utsätts för trakasserier eller sexuella trakasserier i samband med arbetet är arbetsgivaren skyldig att utreda vad som har hänt och genomföra åtgärder för att förhindra fortsatta trakasserier. Skyldigheten att agera gäller såväl vid trakasserier från chefer som från medarbetare.

Med tanke på att sexuella trakasserier på arbetsplatserna uppmärksammas som ett stort problem i Norden, borde det finnas möjlighet för de nordiska ländernas myndigheter och parter att utbyta erfarenheter kring problematiken och för att därmed stå bättre rustade att hantera trakasseriet av detta slag på arbetsplatserna.

En nordisk konferens kring trakasserier bör byggas upp tvärsektorielt och involvera alla relevanta sektorer inom Nordiska ministerrådet då trakasserier inte enbart är en jämställdhetsfråga, utan väldigt mycket en arbetsmiljöfråga såväl som en lagstiftningsfråga. Arbetsmarknadens parter har en stor roll i detta och bör involveras.

Sammanfattningsvis föreslår därför utskottet att den övergripande problematiken kring trakasserier lyfts på nordisk nivå och belyses genom att arrangera en nordisk konferens där de olika formerna av trakasserier och kränkningar tas upp.

Nordiska rådet

A 1660/medborgar

Stockholm, 28 juni 2016

André N. Skjelstad (V)

Ari Jalonen (saf)

Bengt Morten Wenstøb (H)

Bente Stein Mathisen (H), Formand

Karen J. Klint (S)

Krista Mikkonen (gröna)

Lennart Axelsson (S)

Mikael Staffas (Lib)

Paula Bieler (SD)

Rikard Larsson (S)

Sivert Haugen Bjørnstad (FrP)

Vigdís Hauksdóttir (F), Næstfor-
mand

Behandlas i:

Utskottet för välfärd i Norden

J.nr. 15-00220-12